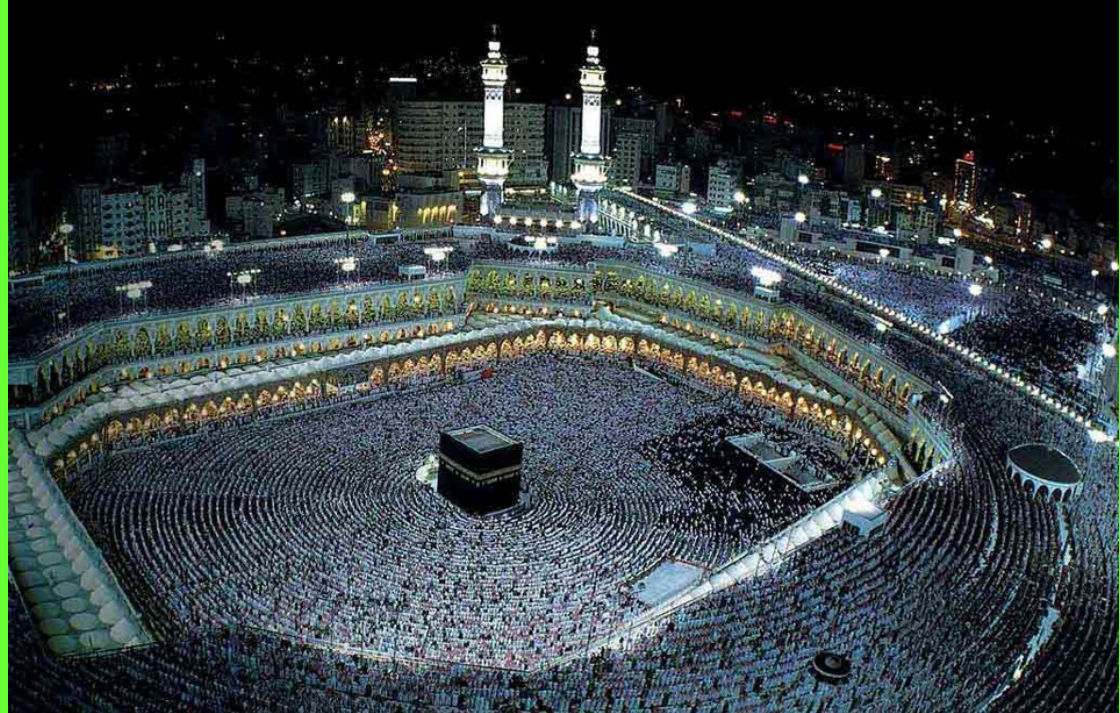


بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله

آشنایی با تاریخ اسلام



زینب حقی حق بیان

دبیر تاریخ دبیرستان فرهنگ ایران

شعبه قم

۵

دوران پس از هجرت



یثرب؛ سرای هجرت

یثرب به هنگام هجرت پیامبر هنوز شهر نشده بود. با ورود پیامبر و مهاجران، مرکز حکومت اسلامی شد و چهره شهر به خود گرفت. به همین جهت به «مدینه النبی» تغییر نام یافت و بعدها برای اختصار، بدان «مدینه» گفتند.



پایه‌گذاری مسجد النبی

➤ نخستین کاری که پیامبر در مدینه انجام داد، تأسیس مرکزی برای کارهای عبادی، سیاسی، نظامی و رسیدگی به امور مسلمانان بود.

➤ سهل و سهیل که دو نوجوان یتیم بودند، می‌خواستند زمینی را که متعلق به ایشان بود، و از آن برای خشک کردن خرما استفاده می‌شد، به پیامبر تقدیم کنند که ایشان پذیرفتند و زمین را به ده دینار از آنها خریدند.

➤ نخلستان و قبوری نیز که در کنار آن زمین قرار داشت، خریداری و مسطح شد و بعداً مسجدی در آنجا بنا شد که به «مسجد النبی» مشهور شد.

تغییر قبله

➤ رسول اکرم و مسلمانان در مدت سیزده سالی که در مکه بودند، به سوی بیت المقدس نماز می گزاردند.

➤ پس از هجرت به مدینه نیز تا هفده ماه به همان سوی نماز می گزاردند. یهودیان که همواره در پی اشکال تراشی بودند، لب به سرزنش مسلمانان گشودند.

➤ آنان می گفتند محمد با ما مخالفت می کند اما به سوی قبله ما نماز می گزارد.

➤ پیامبر از این تبلیغات علیه مسلمانان آزرده خاطر گردید و منتظر بود که در این باره از سوی خداوند دستوری فرارسد.

تغییر قبله

- در روز پنجم شعبان یا رجب سال دوم هجرت، در حالی که پیامبر در مسجدی در محله بنی سلّمه نماز ظهر می خواندند، در رکعت دوم نماز، آیه ۱۴۴ سوره بقره بر ایشان نازل شد:
- همانا گردانیدن رویت را به سوی آسمان می بینیم. پس تو را به سوی قبله ای می گردانیم که از آن خشنود شوی. پس روی خود را به سوی مسجد الحرام برگردان و هر کجا که بودید، روی خود را بدان سوی برگردانید.
- رسول اکرم و مسلمانان روی از بیت المقدس برتافتند و روی به سوی قبله جدید نماز را تمام کردند.

جنگ بدر

➤ جنگ بدر در سال دوم هجرت روی داد.

➤ علت وقوع آن این بود که کاروان تجاری بزرگی از مکیان، که تمامی قریشیان در مالالتجاره آن سهیم بودند، همراه چهل یا هفتاد تن از سران قریش، مانند عمرو عاص و به ریاست ابوسفیان به سوی شام حرکت کرد.

➤ خبر حرکت کاروان به رسول اکرم رسید. ایشان برای تعقیب کاروان به ذی‌العشیره رفت، ولی بدان دست نیافت. تا آنکه مطلع شد کاروان در حال بازگشت به مکه است.

جنگ بدر

- ▶ پیامبر به مسلمانان فرمود: «این کاروان قریش است که اموالشان در آن است، به سوی آنان بروید، شاید خداوند غنیمتی به شما رساند.»
- ▶ گروه زیادی داوطلب شدند.
- ▶ سپاه مدینه از ۳۱۳ مرد تشکیل شد.
- ▶ پیامبر اکرم روز هشتم یا دوازدهم ماه رمضان سال دوم هجرت راهی سرزمین بدر شد.
- ▶ بدر نام چاهی بود که در ۲۵ فرسخی شرق مدینه قرار داشت.

جنگ بدر

➤ ابوسفیان، که گویا همان زمان که در شام به سر می‌برد، شنیده بود مسلمانان قصد تعرض به کاروان و مصادره آن را دارند، با احتیاط تمام حرکت می‌کرد و از این بیم داشت که هر لحظه به کاروان حمله شود.

➤ سرانجام سران قریش با سپاهی متشکل از ۹۵۰ نفر نیرو به سوی سرزمین بدر حرکت کردند.

➤ کاروان قریش نزدیک منطقه بدر رسید و یک شب در آنجا توقف کرد. ابوسفیان بسیار وحشت‌زده و مضطرب بود که مبادا مسلمانان به کاروان شیبخون بزنند.

جنگ بدر

- رسول اکرم نیز با سپاه خود به سوی بدر آمد و مطلع شد که قریش با سپاهی گران برای دفاع از کاروان خود آمده‌اند.
- پیامبر سپاهیان خود را از این موضوع آگاه ساخت و با آنان دربارهٔ جنگ با قریش مشورت کرد.
- ابوبکر و عمر گفتند که جنگ به صلاح مسلمانان نیست و پیشنهاد عقب‌نشینی دادند. پیامبر به پیشنهاد آنان اعتنایی نفرمود و چیزی نگفت.
- آنگاه مقداد با سخنان شجاعانهٔ خود پیامبر را خوشحال کرد. گفت ای رسول خدا، برای امتثال فرمان الهی حرکت کن که ما همراه شما هستیم.

جنگ بدر

- مقدار ادامه داد: به خدا سوگند ما آن گونه که بنی اسرائیل به پیامبرشان گفتند تو و پروردگارت بروید و بجنگید که ما در اینجا نشستهایم، نمی گوییم، بلکه می گوییم شما و پروردگارت بروید و بجنگید، همانا ما هم همراه شما می جنگیم.
- پیامبر سه پرچم برای جنگ بست، زیرا از مدینه بدون پرچم بیرون آمده بود. پرچم اصلی را به دست علی علیه السلام داد و پرچم مهاجران را به مصعب بن عمیر و پرچم انصار را به یکی از انصار داد.
- این سپاه در شب جمعه هفدهم ماه رمضان به بدر رسید و در کنار تپه‌ای از رمل، که قریش در آن سوی آن بودند، اردو زد.

جنگ بدر

➤ پیامبر علی علیه السلام، زبیر، سعد وقاص و بسبّس بن عمرو را فرستاد تا از کنار آب بدر خبر بیاورند.

➤ آنان آمدند و دو نفر از آب کشان قریش را دستگیر کردند. بقیه مشرکان گریختند و خبر ورود پیامبر را به قریش دادند.

➤ با کسب اطلاع از آن دو نفر معلوم شد که قریش بین نهصد تا هزار نفرند.

جنگ بدر

➤ عتبه مسلمانان را برای مبارزه فراخواند.

➤ در این لحظه خوابی سبک پیامبر را فرا گرفت. قبلاً فرموده بود که تا اجازه ندادم نجنگید و اگر به شما حمله کردند، فقط تیربارانشان کنید، و شمشیر نکشید، مگر اینکه شما را محاصره کنند.

➤ در همین خواب بود که خداوند تعداد کفار را به پیامبر کم نشان داد.

➤ پیامبر دست‌هایش را به دعا گشود و فرمود: «بار خدایا، اگر امروز این گروه مسلمانان کشته شوند، دیگر در روی زمین پرستش نمی‌شوی.»

جنگ بدر

➤ در آغاز جنگ، عتبه، شیبه و ولید از سپاه قریش خارج شدند و طبق رسم عرب هم‌اورد طلبیدند.

➤ سه تن از جوانان انصار به نبرد آنان رفتند و خود را معرفی کردند. اما جنگجویان قریش گفتند با

شما نمی‌جنگیم. سپس فریاد برآوردند: ای محمد همتایان ما را از خویشاوندانمان به جنگ با ما

بفرست.

➤ رسول اکرم به عبیده و حمزه و علی علیه السلام فرمود: برخیزید.

➤ وقتی اینان خود را معرفی کردند، عتبه و همراهانشان گفتند آری، شما همتایانی بزرگوارید.

جنگ بدر

- علی علیه السلام با ولید، حمزه با عتبه و عبیده با شیبه به نبرد پرداختند.
- علی و حمزه علیهما السلام بی‌درنگ هم‌وردان خود را از پای درآوردند، اما شیبه با ضربتی یک پای عبیده را قطع کرد، که علی و حمزه به یاری او شتافتند و شیبه را کشتند.
- رسول خدا مثنی سنگریزه برداشت و به سوی کافران پاشید و فرمود: «صورت‌هایتان زشت باد! بار خدایا دل‌هایشان را پر از بیم کن و گام‌هایشان را بلرزان.»
- آنگاه دشمنان پای به فرار گذاشتند. مسلمانان هم آنان را تعقیب کردند و می‌کشتند و اسیر می‌گرفتند. هیچ‌یک از مشرکان نبود جز آنکه چشم و صورتش پر از خاک شده بود و نمی‌دانست به کدام طرف فرار کند. در این حال مؤمنان و فرشتگان با آنان نبرد می‌کردند.

جنگ بدر

➤ فروپاشی سپاه قریش

➤ پیامبر ابوجهل را فرعون این امت نامیده بود و همو بود که همراه عتبه در جنگ بدر نقش فرماندهی کل را ایفا می کرد.

➤ هنگامی که عده‌ای از مشرکان کشته شدند، بنی مخزوم ابوجهل را در میان گرفتند و نمی گذاشتند کسی به او دست پیدا کند. لباس‌های ابوجهل را به تن چند نفر که حاضر شدند خود را فدای او کنند، پوشاندند. آن چند نفر به دست علی و حمزه علیهما السلام کشته شدند.

جنگ بدر

- معاذ بن عمرو بن جموح ابوجهل را دید و تصمیم گرفت او را بکشد و با یک ضربت پای او را قطع کرد. در این حال شخص دیگری ضربتی دیگر زد و او را نقش زمین ساخت.
- در پایان جنگ پیامبر دستور داد ابوجهل را بیا بند. عبدالله بن مسعود او را در حالی که رمقی در بدن داشت، یافت و سر وی را جدا کرد و آورد. رسول اکرم از این موضوع خوشحال شد و خدای را سپاس گفت.
- با کشته شدن ابوجهل سپاه قریش نظم خود را به طور کامل از دست داد و دیگر امیدی به جمع آوری و بازسازی آن نبود.

جنگ بدر

➤ بدین سان سپاه قریش با دادن هفتاد کشته و هفتاد اسیر، نزدیک ظهر شکست خورد و طوری شیرازهاش از هم گسیخت که برخی از آنان در بیابان‌ها سرگردان شده و از بیراهه به سوی مکه گریختند.

➤ هنگام ظهر جنگ پایان یافت. به دستور پیامبر کشتگان قریش را داخل چاه‌های متروکه بدر ریختند و آنها را پر کردند.

➤ در جنگ بدر، چهارده نفر از مسلمانان (۸ نفر از انصار و ۶ نفر از مهاجران) شهید شدند.

جنگ بدر

- رسول اکرم پس از سه روز توقف در سرزمین بدر، راهی مدینه شد. به شهر که رسید، اسیران قریش را بین اصحاب خود تقسیم کرد و سفارش کرد که با آنها به نیکی رفتار کنند.
- برخی از صحابه به کشتن اسیران و برخی دیگر به آزادی آنان رأی دادند.
- امیرالمؤمنین علیه السلام نقل کرده‌اند که جبرئیل پیامبر را در این باره مخیر گذاشت. ایشان آزادی اسیران را انتخاب کرد و به تناسب وضع مالی اسیران قریش، بهای آزادی آنان را نفری هزار تا چهار هزار درهم تعیین کرد.

جنگ بدر

➤ بیشتر آنان فدیة را پرداختند و آزاد شدند.

➤ عده‌ای را هم که تمکن مالی نداشتند، ولی باسواد بودند، دستور دادند که به ده پسر بچه از

فرزندان انصار خواندن و نوشتن را بیاموزند و سپس آزاد شوند.

➤ چند نفر هم بدون فدیة آزاد شدند.

جنگ بدر

حضور فرشتگان در بدر

امام علی علیه السلام فرموده است: «من در جنگ بدر در حال آب کشیدن از چاه بودم، سه مرتبه باد بسیار شدیدی وزید که تا آن روز مانندش را ندیده بودم. اولی جبرئیل بود که با هزار فرشته نزد رسول اکرم آمد. دومی میکائیل بود که با هزار فرشته در جناح راست و سومی اسرافیل بود که با هزار فرشته در جناح چپ آن حضرت فرود آمد.»

جنگ بدر

➤ نقش علی علیه السلام در پیروزی بدر

➤ نقش امام علی علیه السلام در جنگ بدر بسیار سرنوشت‌ساز بود. بخش عمدهٔ بار نظامی و عملیاتی جنگ بر عهدهٔ آن حضرت و عمویشان حمزه بود. بهترین دلیل بر اینکه قسمت اعظم پیروزی جنگ بدر مرهون رشادت‌های فرزند ابوطالب بوده، این است که نیمی از کشته‌های قریش فقط به دست با کفایت ایشان کشته شدند.

➤ شیخ مفید نقل کرده است که مطابق اتفاق شیعه و سنی، سی‌وشش نفر از قهرمانان و سران شرک را علی علیه السلام به تنهایی کشت.

جنگ بدر

پیامدهای جنگ بدر

جنگ بدر نخستین و مهم‌ترین درگیری تمام‌عیار میان مسلمانان و مشرکان قریش بود. خداوند به سبب این جنگ مسلمانان را عزیز و سربلند کرد و کفار قریش را خوار و ذلیل و سرشکسته ساخت.

قریش برای انتقام، هیئتی را به ریاست عمرو عاص برای بازگرداندن جعفر بن ابی طالب و مهاجران به حبشه فرستاد تا آنان را در برابر کشته‌های بدر، به قتل برسانند. اما نجاشی این بار نیز به درخواست آنان اعتنایی نکرد و آنان سرفکنده به مکه بازگشتند.

جنگ بدر

➤ سران قریش در فکر تدارک جنگی بس سخت بر آمدند تا پیامبر و مسلمانان را از پای در آورند و برای همیشه آسوده‌خاطر شوند.

➤ از این به بعد، که عتبه و ابوجهل کشته شده بودند، ریاست کفار قریش به ابوسفیان رسید.

➤ پیروزی مسلمانان در جنگ بدر، که به هیچ‌وجه انتظارش نمی‌رفت، بر یهودیان و عده‌ای از مشرکان و منافقان مدینه نیز گران آمد. آنان برای جلوگیری از رشد و گسترش اسلام، تبلیغات وسیعی را علیه پیامبر به راه انداختند.

جنگ بدر

- شکست قریش در بدر همچنین بر نگرانی اعراب و قبایلی که در اطراف مدینه می‌زیستند، افزود، زیرا آنان دیدند مسلمانانی که تعدادی از ایشان در مدینه غریب بودند و هیچ امکاناتی نداشتند، ضربهٔ مهلکی بر پیکر قریش وارد آوردند.
- اعراب به جای آنکه به حقانیت اسلام و پیامبر پی ببرند و مسلمان شوند، به کارشکنی و غارت و راهزنی پرداختند. رسول اکرم در برخی غزوه‌های دیگر به سرکوبی آنها پرداختند.